

hanc Dei offensionem et conservare illam aequalitatem moralem; quod si posita fuerit offensa, eadem virtus conatur illam tollere et reducere priorem aequalitatem cum Deo. Porro advertit hanc virtutem multum differre a virtute iustitiae etiam inter homines; aliud enim est offendere aliquem, aliud inferre iniuriam; offensa enim saepe contingit sine iniuria, ut si amicus a me petat commodatum librum, quo ipse valde eget et quem ego sine incommodo dare possum, si negem, offendo certe amicum, et do sufficiens fundamentum ut rationabiliter avertatur a me; licet nullam iniuriam irrogem contra iustitiam, alioquin tenerer ad restitutionem. Itaque sicut ad vitandam vel tollendam iniuriam obligat iustitia, ita, ad vitandam et tollendam offensam inclinatur alia virtus etiam inter homines. Obiectum huius virtutis est non habere alium rationabiliter aversum, seu est pax cum illo, quae non est idem ac amicitia; neque enim amicitiam cum omnibus quaerimus, at quaerimus pacem, nolumusque alios esse nobis rationabiliter aversos et iratos. Haec virtus, si nomine aliquo proprio appellanda est, potest vocari *pax*, dummodo non confundatur cum pace quae est effectus caritatis. Pariter itaque est alia virtus similis hominis ad Deum, quae inclinatur ad habendam pacem cum Deo, seu ad vitandam offensam Dei, et ad tollendam ipsam omnibus modis quando posita est; cuius *formale obiectum est bonitas pacis cum Deo*, seu non habere Deum aversum et indignatum. Cum autem Deus omnibus peccatis offendatur, omnia illa odio habet haec virtus sub ea ratione formali quia offensa Dei sunt, et omnia illa conatur tollere ut iterum habeat Deum pacatum et placatum; dicitur proinde virtus reconciliativa. Iam vero advertit Lugus quod non potest esse dubium de ipsa re, h. e. quin possit esse virtus, quae habeat hoc motivum adeo honestum. Quod vero ipsa sit poenitentia probat idem ex eo quod haec virtus distinguatur a reliquis omnibus et habeat omnia, quae de virtute poenitentiae circumferuntur. Tum probat auctoritate s. Thomae qui in IV. Dist. XIV. q. 1. a. 1. qul. 3. ait: « sicut est alicuius virtutis ut homo placet eum, quem offendit, ita etiam est alicuius virtutis ut homo Deum placet, quem peccando offendit. » Hanc Lugus sententiam acerbissime exagitat Dicastillo l. c.

IV. Tandem multorum fuisse suo tempore sententiam testatur Lugus (l. c. Sect. 2.) eamque tuetur Pallavicinus in Assertion. theolog. l. VII. c. 5. quod motivum formale poenitentiae sit *bonum compensationis*: idcirco proprium eius actum esse, velle compensare seu satisfacere pro offensa, propter bonum quod invenitur in hoc quod est compensare seu satisfacere. Ex quo inferuntur duo: primum est quod non possit dari actus absolutus huius virtutis ante peccatum, sed solum conditionatus: quia qui non peccavit nequit

velle efficaciter et absolute compensationem pro peccato: alterum est quod non elicitur ab hac virtute actus doloris vel retractationis circa peccata praeterita; quia ille actus non posset habere pro motivo formali bonum compensationis: peccata enim praeterita non opponuntur compensationi futurae, imo necessario sunt ut postea subsequatur aliqua compensatio. Attamen haec virtus ex affectu circa compensationem imperat retractationem et dolorem eliciendum non a se sed ab aliis virtutibus, scilicet a caritate, a spe, a religione et ab aliis; qui dolor est medium utile et necessarium ad finem virtutis consequendum. In hac proinde sententia inducitur ea virtus poenitentiae, quae per se actum non elicit nec elicere potest doloris peccati, quae scilicet nequit actu suo poenitere.

Nota. Quaestio: utrum poenitentia sit specialis habitus virtutis, est secundaria; si enim dantur actus poenitentiae habentes proprium obiectum formale, cum per eos actus repetitos, sicut per quosvis alios, comparari possit habitus, aut etiam possit a Deo infundi; poterit esse et erit habitus poenitentiae. Quando ergo quaeritur utrum poenitentia sit virtus specialis, quaestio tota redit ad obiectum formale actus, utrum nempe detur aliquod obiectum formale huius virtutis actus, quod differens sit ab obiectis formalibus ceterarum virtutum. Si ita est, erunt quoque actus formaliter ab aliis differentes, et eorum principium sive habitus, cum adsit, erit virtus specialis.

Non erit forte abs re advertere, virtuti frequenter operationem tribui ac si ea esset quae ageret, verum constat hanc esse tropicam loquendi rationem; est enim facultas quae agit: sed virtuti tribuitur et virtus dicitur elicere actum, quia facultas eum actum ponit eo quod illo habitu est informata, et ex motivo proprio eiusdem habitus agit. Unde actus amoris Dei dicitur elici a caritate, quia est ex motivo huius habitus infusi; actus e contrario timoris inferni, licet imperari possit a caritate, non elicitur ab illa, quia est ex alio motivo.

Ut quaestionem expediamus, haec statuenda censemus.

THESIS III.

Negari non potest esse aliquam virtutem, quae ex motivo aliquo universali sola detestari possit quaelibet peccata.

I. Est contra primam sententiam, quae docet poenitentem dolere de singulis peccatis ob diversa motiva pro peccatorum diversitate; atque adeo ad singulas virtutes pertinere detestari peccatum sibi contrarium: poenitentiam vero esse aggregationem ex omnibus illis virtutibus. Contra hos instituimus thesim; et idcirco non defi-

nimus modo quaenam sit haec virtus, utrum sit distincta ab omnibus aliis certe cognitis, e. g. a caritate, a religione, a spe; sed tantum statuimus aliquam esse virtutem, quae sola par sit ad detestandum omnia peccata.

II. Sane certum est 1) posse hominem uno actu in instanti concipere dolorem omnium peccatorum suorum, licet quam plurima sint et specie diversa: atqui id in sententia, quam impugnamus, est impossibile. Cum enim peccata essent plura et diversa, oporteret singulas virtutes iis peccatis oppositas ex proprio motivo elicere actum detestationis peccati sibi contrarii; ideoque sequeretur plures esse actus in voluntate successivos, et idcirco moram aliquam temporis maiorem vel minorem, pro multitudine peccatorum, necessariam esse ad dolorem concipiendum de omnibus peccatis; tot enim erunt instantia successiva, quot actus: ergo.

2) Peccata omnia licet disparatissima, sub aliqua ratione communi conveniunt e. g. quod sint contra Deum, quod excludant a vita aeterna, quod inducant reatum poenae; ergo potest voluntas sub una ex his communibus rationibus peccata detestari: atqui ex unitate rationis, quae in pluribus obiectis reperitur, una constituitur virtus ea omnia obiecta sub illa ratione attingens. Ergo.

THESIS IV.

Certum est actum poenitentiae formalis, quam Catholica doctrina commendat, determinari posse ex pluribus motivis diversarum virtutum, quae non sint formaliter poenitentia, earum praesertim, quae universales dicuntur.

I. Praestituenda sunt quaedam. Praesupponendum est 1) quod in salutari detestatione peccati, istud a poenitente spectandum est cum aliqua relatione ad Deum, nempe prout est contra Deum; haec est enim unica relatio, quam ad eum habet. Porro, ut monet Valentia in 3. p. D. VII. q. 8. non perinde est detestari peccatum *ut est offensae Dei*, et detestari illud *eo quod est offensae Dei*. In primo offensae Dei se tenet tantum ex parte obiecti, in altero etiam ex parte motivi. Nunc illius prioris necessitatem affirmamus: loquimur autem de poenitentia salutari, h. e. ea quae peccatorem disponit ad iustificationem. Iam vero necesse esse ut a poenitente peccatum spectetur cum aliqua relatione ad Deum, probatur 1. quia hic est communis fidelium sensus, quibus poenitentia est displicentia offensae et iniuriae illatae Deo; hoc enim semper cogitant cum eos peccasse poenitet, unde et veniam deprecantur, et quantum in ipsis

est satisfactionem offerunt pro offensa. Idem 2. a Scripturis docemur; nam cum Scripturae proponunt peccatum detestandum poenitentibus, illud semper exhibent ut transgressionem divinae legis, aversionem a Deo, offensam Dei. Ita ex. g. Ierem. II. 19. 20. Scito et vide quia malum et amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, et non esse timorem mei apud te... dixisti: non serviam. Cf. Genes. III, 17; 2. Reg. XII, 7. 13; Psal. IV. 6; Isai. I, 2. 16. 17. Idem docemur 3. a Conc. Trid. docente Sess. XIV, c. 4. poenitentiam praeparare ad remissionem peccatorum, si coniuncta sit cum fiducia divinae misericordiae, seu, ut alibi ait, cum spe veniae: quorum vero haec spes veniae requiretur, si poenitens detestari posset peccatum quin illud consideraret ut est contra Deum? Et sane 4. poenitentia salutaris est conversio hominis ad Deum; atqui ad Deum non convertitur, qui peccatum detestatur nulla habita ratione Dei, quem offendit: ergo.

Dices: qui peccaret ignorans existentiam Dei, ipse Deum non offenderet, praesertim si ignorantia Dei esset invincibilis: quomodo ergo oporteret eum illius peccati, prouti est offensae Dei, postea poenitere? Respondeo attingi quaestionem de peccato *philosophico et theologico*. Ista vero appellationes non proprie distincta peccata, sed distinctas formalitates eiusdem peccati significant. « A theologis (ait s. Thomas p. II. q. LXXI, a. 6. ad 5.) consideratur peccatum praecipue secundum quod est offensae contra Deum; a philosopho autem morali secundum quod contrariatur rationi. » Exstat super hac re de peccato philosophico propositio damnata ab Alexandro VIII, de cuius sensu confer Viva in theologica trutina thesium damnatarum. Nunc breviter respondeo 1) ignorantiam Dei sub conceptu supremi Domini et Legislatoris esse moraliter impossibilem in homine, qui iam ratione bene utatur; quod si in aliquo ad breve tempus ea supponatur, quandoquidem cognitio Dei tandem aliquando ratiocinio colligitur, in eodem adhuc ita rudi deerit et cognitio sufficiens, quae ad peccatum formale requiritur: 2) in homine ratione utente, *qui peccat*, haberi necessario notitiam Dei sub conceptu supremi legislatoris. Si enim peccat, advertit se agere id quod non solum dedecet eum, sed quod ipse debet non agere; sentit proinde se aliqua lege teneri, quae tamen lex profecto nec ipse est, nec sua ratio; neque ipse apprehendere potest naturam aut rationem suam ut inferentem obligationem sibi. Itaque cum peccat, advertit se aliqua lege teneri, quam sibi nec ipse nec natura sua posuit: concipit ergo legislatorem aliquem, cui sua natura subest, hic porro Deus est. Ergo metaphysice impossibile est ut in homine ratione utente et peccante desit cognitio Dei.